

№9 Листопад, 2011р.

Відділ освіти Красилівської райдержадміністрації

СЛОВО МЕТОДИСТА

РАЙОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

Поведінка буде моральною, тоді коли ми будемо певні, що наші вчинки матимуть хороші наслідки.
(П.Загребельний)

Повага до інших – це повага до себе
(Декарт)

Якщо хочеш жити для себе – живи для інших.
(Сенека)

Усі справи вирішуються краще, якщо був вірний задум.
(Горацій)

Кожен з нас – син свої справ.
(Сервантес)

Коли маленька людина в маленькому місті робить свою маленьку, але добру справу, - весь світ стає кращим.
(Китайська мудрість)

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ: СУТЬ І ЗАВДАННЯ

Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки молодь формується в складних соціокультурних умовах економічних і політичних суперечностей, невірноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства.

Зростає чисельність дітей з порушенням норм поведінки та тих, які відносяться до “групи ризику” і долучаються до раннього алкоголізму, наркоманії, збільшується питома вага протиправної, агресивної поведінки підлітків під впливом алкогольного та наркотичного сп’яніння.

Наразі в дитячому середовищі спостерігається нехтування правовими, моральними, соціальними нормами, спад інтересу до навчання і суспільно корисної праці. Особистість сучасних дітей вирізняє не лише прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність, духовна спустошеність, цинізм, жорстокість, прояви різних форм насильства та агресії, грубе ставлення до дорослих, низький рівень емоційної прихильності до членів родин, невідвідування навчальних занять, відчуження від шкільного середовища, злочини, скоєні неповнолітніми, а й відбувається інституалізація девіантної поведінки.

Девіантна поведінка дітей і молоді торкається усіх сфер соціального функціонування і проявляється у насильстві та агресії, негативному ставленні до оточення, нездатністю прогнозувати результати своєї поведінки, низькими комунікативними навичками.

Про складність ситуації свідчить також погіршення стану здоров’я сучасних дітей і молоді. Особливе занепокоєння викликає поширення у підлітковому і молодіжному середовищі наркоманії та алкоголізму. Небезпека полягає в тому, що вживання алкоголю і наркотиків стає певною цінністю сучасної молодіжної субкультури, перетворюється в атрибут способу життя.

Деструктивно впливає на життя дітей залежність від азартних ігор, комп’ютера та Інтернету. Сьогодні основна увага педагогічних колективів має бути спрямована на вироблення нової філософії виховання, на підвищення наукового рівня теорії, методології та педагогічної технології превентивного виховання, визначення шляхів посилення педагогічної майстерності у здійсненні превентивної роботи, вдосконалення традиційних і нетрадиційних форм і методів, побудову нових стратегій даного напрямку виховання.

Суть превентивного виховання полягає в комплексному цілеспрямованому впливі на особистість, формуванні здорового способу життя, навичок відповідальної поведінки, вироблення імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Т.ЩИБОРОВСЬКА, методист РМК.

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

Відділ освіти Краси́лівської
райдержадміністрації

РІШЕННЯ

26.10.2011 р. м. Краси́лів №1

Про роботу навчальних закладів з питання профілактики злочинності та правопорушень серед учнів та виконання рішення колегії відділу освіти від 30.10.2009 року №1 «Про профілактику дитячої злочинності»

З метою подальшого вдосконалення та активізації роботи щодо профілактики злочинності та правопорушень серед учнів, колегія відділу освіти

УХВАЛИЛА:

3. Керівникам навчальних закладів:

3.1. До 15.12.2011 року провести вивчення стану правового виховання в навчальному закладі, за наслідками перевірки прийняти відповідні управлінські рішення, розглянути дані питання на педагогічних радах.

3.2. Підвищити особисту відповідальність та домогтися покращення правовиховної роботи із учнями з питань формування правомірної поведінки та недопущення правопорушень.

3.3. Активізувати роботу шкільних комісій із профілактики правопорушень, усунути формальність у їх роботі.

3.4. Забезпечити охоплення учнів із девіантною поведінкою позаурочними заняттями в гуртках та спортивних секціях.

3.5. Поновити списки даних про учнів, схильних до скоєння правопорушень та злочинів.

Покращити стан індивідуальної правовиховної роботи із учнями, які знаходяться на внутрішньошкільному обліку, організувати їх психолого-педагогічний супровід шкільними практичними психологами та педагогами.

Продовжити практику залучення для організації правовиховної роботи із учнями та правоосвітньої роботи із батьками працівників правоохоронних органів.

Додаток
до наказу відділу освіти
від 11.2011 №379

ЗАХОДИ з попередження правопорушень
та злочинності в учнівському середовищі
на 2011 -2012 н.р.

1. Проаналізувати стан злочинності та правопорушень серед неповнолітніх за 2011 рік. Вивчити причини вчинення ними злочинів та правопорушень. Спільно з органами внутрішніх справ за результатами аналізу та з урахуванням факторів, що сприяють загостренню криміногенної обстановки, розробляти плани скоординованих дій та вживати заходи щодо запобігання злочинним проявам та правопорушенням.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011- 2012 роки

2. Розробити порядок ведення роботи із учнями які вчинили злочини, або схильні до їх вчинення, у відповідності із критеріями постановки на внутрішньошкільний облік учнів загальноосвітніх закладів.

Районний методичний кабінет, грудень 2011 року

3. Провести районні семінари, засідання круглих столів з питань:

- просвітницька робота педагогічних колективів з попередження правопорушень та злочинності серед учнівської молоді;
- нормативно-правові засади превентивно - правового виховання дітей;
- форми і методи соціально-педагогічної профілактики, (рання, або первинна превенція);
- сутність та зміст вторинного превентивного виховання (превентивна допомога і корекція).

Районний методичний кабінет, 2011-2012 н.р.

4. Посилити контроль за превентивно-правовою діяльністю навчальних закладів, вжити вичерпних заходів щодо усунення причин та умов, які впливають на дитячу злочинність, правопорушення та бездоглядність, розглянути ці питання на колегіях відділу освіти та педагогічних радах.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011-2012 н.р.

Нормативно-правове
забезпечення організації
превентивного виховання

1. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року № 2402-III.

2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 року № 2789-III.

3. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 року № 1296-IV

4. Концепція Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р № 1911-р.

5. Концепція превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти України (проект для обговорення)

6. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Національної кампанії “Стоп насильству!” на період до 2015 року» від 30.12. 2010, № 1312.

7. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо профілактики злочинності і правопорушень серед дітей, захисту їх прав на освіту» від 29.10. 2010 року, № 1023.

8. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» від 31.10.2011 року № 1243.

9. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про використання мобільних телефонів під час навчального процесу» від 24.05.2007 року № 420

10. Наказ обласного управління освіти і науки Хмельницької ОДА «Про затвердження заходів з попередження правопорушень та злочинності в учнівському середовищі на 2011 -2012 навчальний рік».

11. Примірний порядок ведення та визначення критеріїв постановки на внутрішньошкільний облік учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які вчинили злочин або схильні до їх вчинення.

5. Розробити проекти, програми з питань попереджувально-профілактичної роботи щодо запобігання правопорушень та злочинності.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011 р.

6. Ввести до планів виховної роботи навчальних закладів тематику превентивно-правових заходів: висвітлення основних положень Конвенції ООН про права дитини; пропаганда здорового способу життя; профілактика правопорушень, негативних явищ у дитячому середовищі, злочинності; соціально-правовий захист дітей.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011- 2012 роки

7. Забезпечити системне проведення в навчальних закладах інформаційно-просвітницьких заходів та попереджувально-профілактичної роботи щодо запобігання правопорушень та злочинності серед дітей, учнівської, студентської молоді та батьківської громадськості:

- тематичних інтерактивних бесід «Твоя правова культура».
- уроків правових знань «Ціннісне ставлення до держави та суспільства».
- дебатів: «Пошук вирішення проблеми злочинності та правопорушень».

РМК, навчальні заклади, 2011- 2012 роки

8. Організувати книжкові виставки літератури на превентивно-правову тематику. Створити банк інформаційно-бібліографічних, нормативно-правових матеріалів з питань превентивно-правового виховання дітей і учнівської молоді.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011- 2012 роки

9. У засобах масової інформації, інформаційному віснику відділу освіти «Педагогічні обрії» висвітлювати превентивно-правові заходи, проведені в навчальних закладах району.

10. Підготувати спецвипуск інформаційно-методичного вісника «Слово методиста» на тему «Превентивне виховання школярів: суть і завдання».

РМК, листопад 2011 р.

11. Брати участь у засіданнях районних координаційних рад у справах дітей, міжвідомчих та апаратних нарадах щодо профілактики правопорушень та бездоглядності дітей та молоді.

Районний відділ освіти, РМК, навчальні заклади, 2011- 2012 роки

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

Примірний порядок ведення та визначення критеріїв постановки на внутрішньошкільний облік учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, які вчинили злочин або схильні до їх вчинення

Постановка учнів на внутрішньошкільний облік загальноосвітнього та професійно-технічного навчальних закладів, спрямована на удосконалення роботи по профілактиці правопорушень, посилення соціального і правового захисту дітей, створенню системи роботи з учнями, які вчинили злочин або схильні до їх вчинення.

Постановка на внутрішньошкільний облік носить виключно профілактичний характер та є підставою для проведення індивідуальної профілактичної роботи в межах компетенції навчального закладу, яка регламентується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», Конвенцією ООН про права дитини, Примірним положенням про загальноосвітній навчальний заклад (затвердженим Постановою Кабінету Міністрів від 27 серпня 2010 р. № 778), Примірним статутом загальноосвітнього навчального закладу (затвердженим наказом Міністерства освіти і науки від 29 квітня 2002 р. № 284), Примірним положенням про раду загальноосвітнього навчального закладу затвердженим наказом Міністерства освіти і науки від 27 березня 2001 р. № 159, орієнтованим положенням про організацію виховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах Міністерства освіти і науки України затвердженим наказом Міністерства освіти і науки від 16 квітня 2002 р. № 257.

Згідно з аналізом зазначених вище документів, посадових обов'язків педагогічних працівників вважаємо доцільним термін «внутрішньошкільний облік» змінити на «посилене психолого-педагогічне супроводження».

Підставою для постановки на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження дітей) може вважатися:

невідвідування або систематичні пропуски навчальних занять без поважних причин;

неодноразове порушення Статуту школи, систематичне невиконання домашніх завдань, відмова від роботи та порушення дисципліни на уроках;

жорстока поведінка, рукоприкладство по відношенню до інших неповнолітніх, в тому числі бійки, що привели до тілесних ушкоджень;

знуцання надучнями іншої національності, віросповідання, расової приналежності (порушення Конвенції ООН про права дитини);

вчинення злочину, яке несе за собою притягнення неповнолітнього до відповідальності.

Розгляд питання про постановку на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження дітей) здійснюється Комісією по профілактиці правопорушень навчального закладу, яка створюється Радою навчального закладу відповідно до п. 4.3.5 Примірного статуту загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 29 квітня 2002 р. № 284 за наявності:

заяви класного керівника, вихователя або соціального педагога;

характеристик на неповнолітнього, підготовлених класним керівником вихователя, психологом, соціальним педагогом школи;

акта обстеження умов проживання неповнолітнього, складеного службою у справах дітей або кримінальною міліцією у справах неповнолітніх на замовлення навчального закладу;

довідок класного керівника, вихователя, психолога, соціального педагога про профілактичну роботу з неповнолітнім з відповідними датами, бесідами, протоколами зустрічей з батьками або особами, що їх замінюють;

виписка оцінок за останній семестр (у разі постановки на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження) з приводу ухилення від навчальних занять);

довідні вчителів-предметників з приводу успішності засвоєння знань, відвідування та поведінки на уроках, інші матеріали, які підтверджують необхідність постановки на внутрішньошкільний облік неповнолітнього (посилене психолого-педагогічне супроводження).

Для постановки неповнолітнього на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження) на засіданні Комісії з профілактики правопорушень розглядаються питання стосовно кожного випадку окремо.

Рішення про постановку на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження), або відмова, фіксується у протоколі засідання Комісії із зазначенням переліку заходів з проведення профілактичної роботи, відповідним визначенням термінів та відповідальних.

У випадку прийняття рішення про постановку учня на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження) в протоколі зазначаються:

терміни розробки індивідуальних планів роботи з учнем класного керівника, психолога, соціального педагога;

залучення спеціалістів (медичних робітників, соціальних робітників, психологів, служби у справах неповнолітніх) для проведення консультацій з неповнолітніми, його батьками або особами, що їх замінюють;

форми, періодичності термінів контролю за поведінкою підлітка, відвідуванням ним занять, засвоєння освітніх програм;

виявлення здібностей дитини та клопотання перед закладами позашкільної освіти, щодо відвідування гуртків, за місцем проживання з наданням в подальшому інформації про проведenu роботу з учнем; у випадку відвідування інших гуртків, надання характеристики на учня керівником гуртка з рекомендаціями для загальноосвітнього навчального закладу.

Підставою для зняття з внутрішньошкільного обліку (посиленого психолого-педагогічного супроводження) учня може бути:

покращення ситуації, яка була причиною постановки на внутрішньошкільний облік (посилене психолого-педагогічне супроводження):

ліквідація неуспішності;

відсутність пропусків навчальних занять;

закінчення загальноосвітнього або професійно-технічного навчального закладу;

зміна місця навчального закладу.

Рішення про зняття з внутрішньошкільного обліку (посиленого психолого-педагогічного супроводження) учнів приймається Комісією по профілактиці правопорушень на підставі спільного клопотання заступника директора з виховної роботи, соціального педагога, психолога, класного керівника, вихователя або представника служби у справах дітей за наявності відповідних документів.

Збір і узагальнення матеріалів щодо роботи з учнем, який знаходиться на внутрішньошкільному обліку (посиленому психолого-педагогічному супроводженні), покладається на особу, яка персонально в межах своїх службових обов'язків відповідає за організацію роботи по профілактиці правопорушень в загальноосвітньому та професійно-технічному навчальному закладі.

Поради методиста

Аспекти превентивного виховання

Превентивне виховання – це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, формування здорового способу життя, навичок відповідальної поведінки, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику асоціальних проявів у поведінці дітей і молоді, позитивне бачення життя.

Мета превентивного виховання: досягнення сталої відповідальної поведінки; сформованість імунітету до негативних впливів соціального оточення.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ:

створити умови для формування позитивних якостей особистості в процесі різноманітних видів трудової, навчальної, позашкільної й іншої діяльності, що сприяють інтелектуальному, морально-етичному, естетичному розвитку, виробленню стійкості до негативних впливів середовища;

забезпечити соціально-психологічну діяльність, педагогічно зорієнтовану на запобігання залучення дітей і молоді до негативних ситуацій;

надавати комплексну психолого-педагогічну та організовувати медико-соціальну допомогу тим неповнолітнім, які її потребують;

стимулювати дітей і молоді до здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації, сприяти розвитку здоров'язбережувального навчально-виховного процесу.

АСПЕКТИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ

педагогічний аспект превентивної діяльності полягає у сформованості такої позиції особистості, яка характеризується культурою цінностей, самоактуалізацією, свідомим вибором моделей відповідальної поведінки;

соціальний аспект – передбачає об'єднання зусиль суб'єктів превентивного виховання на міжгалузевому рівні, спрямованих на узгодження і своєчасну реалізацію попереджувальних заходів, нейтралізацію і поступове усунення детермінантів, що викликають негативні прояви;

психологічний аспект превентивної діяльності передбачає диференційований індивідуально-психологічний, статево-віковий підходи до виявлення генезису деструктивних проявів у поведінці особистості й розробку науково об'рунтованих програм корекції девіацій;

рефлексивний аспект або компонент післядії передбачає осмислення того, що відбулося і проектування певних дій у майбутньому.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ:

- діагностично-прогностична функція, що полягає в аналітичній роботі зі з'ясування причин і умов відхилень у

поведінці дітей та молоді; у передбаченні тенденції їх розвитку; у виявленні шляхів і способів превентивного втручання в соціальну ситуацію розвитку особистості;

- корекційно-реабілітаційна функція, що ставить за мету узгодження виховного процесу з реальними умовами соціалізації дитини і пов'язана з втручанням у негативну ситуацію її розвитку на рівні знань, емоцій, поведінки, використання оптимальної корекційної допомоги, перевиховання та подолання негативних проявів у поведінці, налагодження стосунків для позитивного способу життя;

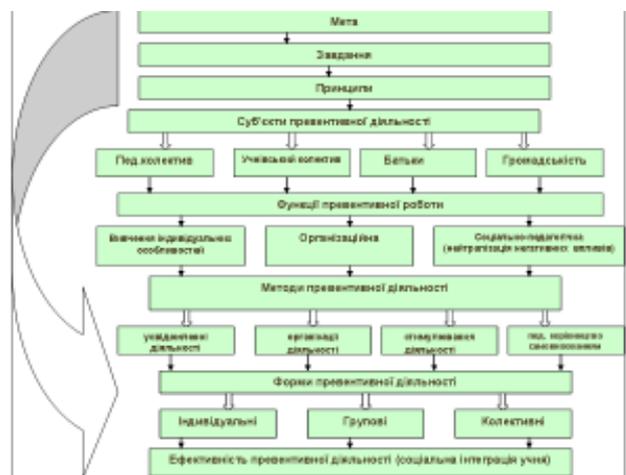
- освітньо-консультативна функція передбачає використання сучасних технологій надання оптимальної освітньої, консультативної інформації; попередження і нейтралізацію надмірної інформації про види і форми негативних явищ;

- організаційно-методична функція ставить за мету опрацювання і реалізацію міжгалузевих науково-дослідних проектів з проблем превентивного виховання; дослідження соціально-педагогічних та медико-біологічних факторів

Комплексна трирівнева модель профілактики

Рівень профілактики	На кого спрямовується профілактична робота	Зміст профілактичної роботи	Хто проводить профілактичну роботу
Первинна профілактика	Усі діти та молоді	Проведення загальнопрофілактичних заходів	Школа, сім'я тощо.
Вторинна профілактика	Підлітки, що знаходяться в так званих "групі ризику"	Здійснення індивідуального психолого-педагогічного супроводу	Школа, підрозділи кримінальної міліції у справах дітей, соціальні служби, громадські організації
Третинна профілактика	Підлітки, які скоїли злочини	Скоплення соціально-реабілітаційної роботою	Районні кримінально-виконавчі інспекції, підрозділи кримінальної міліції у справах дітей, соціальні служби, громадські організації

розвитку схильності неповнолітніх до негативної поведінки та розробку заходів щодо її профілактики; соціально-педагогічних та психолого-педагогічних технологій на базі дошкільних, позашкільних закладів, шкіл, ПТУ, установ реабілітації неповнолітніх та молоді;

- інтегративно-просвітницька функція передбачає збір, обмін, аналіз, адаптацію, узагальнення та впровадження вітчизняного й зарубіжного досвіду превентивного виховання, інтеграцію у світовий превентивний процес в роботі з дітьми і молоддю.

Керівнику навчального закладу

Алгоритм управлінської діяльності щодо організації превентивного виховання

I. Аналітико-прогнозуюча діяльність керівника навчального закладу:

1. Система планування роботи навчального закладу з превентивного виховання:

- аналітичний та прогностичний підходи до планування превентивної роботи;
- врахування колегіальності, взаємодії, узгодженості всіх ланок навчально-виховного процесу.

2. Система внутрішньошкільного контролю:

- об'єктивна необхідність різних форм контролю;
- відображення наслідків контролю;
- наявність алгоритмів вивчення превентивної роботи в класі, навчальному закладі.

3. Моніторинг ефективності моделі превентивного виховання.

II. Організаційна та методична діяльність керівника навчального закладу:

Роль шкільної методичної служби в забезпеченні роботи з превентивного виховання:

- інформаційна спрямованість роботи;
- наявність діагностичних даних, методичних рекомендацій для роботи класних керівників з школярами та батьками;
- створення умов для організації позакласної роботи (гуртки, клуби за вибором, факультативи, дитячо-юнацькі об'єднання, органи учнівського самоврядування, позашкільні заходи, взаємодія з батьками, юридичний всеобуч);
- використання інтерактивних форм та методів, проектних технологій, моніторингових досліджень.

III. Алгоритм дій навчального закладу щодо організації роботи з важковиховуваними учнями:

1. Дирекція школи вивчає особливості контингенту учнів школи, причини виникнення важковиховуваності, визначає шляхи вдосконалення роботи з ними та їх сім'ями.

2. Заступник директора з навчально-виховної роботи планує виховну роботу з дітьми, що потребують посиленого психолого-педагогічного супроводу, координує та узгоджує план школи з планами роботи класних керівників.

3. Класні керівники виявляють та вивчають інтереси, здібності, нахили важковиховуваних учнів, залучають їх до позакласної, позашкільної діяльності.

4. Практичний психолог здійснює психологічну профілактику та корекцію відхилень у поведінці неповнолітніх.

5. Вчитель, вихователь ГПД надають індивідуальну допомогу в навчальній діяльності.

6. Педагог-організатор залучає до роботи в гуртках, секціях, клубах, дитячих об'єднаннях за інтересами в школі, в позашкільних закладах, за місцем проживання.

ТЕЗАУРУС

Автономна дія – здатність захищати та піклуватись про відповідність права, інтереси та потреби інших; здатність складати, здійснювати плани та особисті проекти.

Адиктивна поведінка – термін, що означає поведінку людини, яка обтяжна хімічною залежністю, тобто вживанням алкоголю, наркотиків, токсичних речовин.

Аксеологічно-правова компетентність – це вміння учнів формулювати власне розуміння законів та ставлення до них як до суспільних цінностей: порівнювати, пояснювати, узагальнювати та оцінювати факти і дії осіб з правової точки зору.

Алгоритм – це система взаємопов'язаних дій та правил для розв'язання відповідних завдань.

Виховання – процес залучення особистості до засвоєння вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, спрямований на утвердження суспільно значущих норм і правил поведінки особистості.

Виховна технологія – це спосіб діяльності, взаємодія суб'єктів, комплекс засобів діяльності вихователя, як суб'єкта виховного процесу, що спрямований на досягнення виховної мети та вдосконалення педагогічної діяльності.

Виховні цілі – це цілі, що відповідають формуванню особистісних і соціальних якостей, а також ціннісно-сміслових ставлень людини до навколишнього світу і самої себе.

Вчинок – основна особистісна форма й одиниця поведінки, акт морального самовизначення, яким особистість виявляє і формує свої ставлення до суспільства, людей, самої себе, природи, діяльності, мистецтва.

«Вчинок є дійсно унікальним особистісним утворенням, він є визначальним показником і мірою морально-духовного розвитку особистості» І.Д. Бех

Девіантна поведінка – термін, що означає поведінку, яка не відповідає сталим у певному суспільстві нормам.

Духовність – це якості та риси людини, що виявляються в багатстві духовного світу особи, її ерудиції, моральності, розвинених інтелектуальних і емоційних запитах, інтелігентності, людяності тощо.

Духовні цінності – витвори людського духу, зафіксовані у здобутках культури, науки, моралі, мистецтва.

Здоровий спосіб життя – усвідомлене, активне ставлення до власного здоров'я, акумулювання певних позитивних або нейтралізація негативних факторів зовнішніх і внутрішніх.

Мета виховання – сукупність найбільш загальних способів і прийомів розв'язання виховних завдань і здійснення виховних взаємодій, діяльності вихователів і вихованців, спрямованої на досягнення цілей виховання.

Мета превентивної педагогіки – створення умов для формування сталої, безпечної, відповідальної поведінки дітей на основі сформованості превентивного світогляду, здатності до супротиву щодо негативних впливів соціального середовища групи та окремих осіб.

Мотивація – процес спонукування себе та інших до діяльності з метою досягнення особистих цілей організації.

Особистість – суспільна істота, яка вільно та відповідально визначає свою позицію серед інших, здатна до свідомих соціальних дій; орієнтується у своїй життєдіяльності на прийнятті суспільством цінності.

Превентивний – у перекладі з латинської означає запобіжний.

Превенція – запобігання, попередження, захист.

Превентивна педагогічна робота – цілеспрямована діяльність з чітко визначеною метою. Вона проводиться з усіма дітьми з метою попередження відхилень у поведінці, а також з тими, хто вже став на шлях асоціальної та протиправної поведінки.

Самовиховання – свідомо діяльність людини спрямована на розвиток у неї позитивних якостей особистості. Самовиховання виникає тоді, коли в людини виробляється здатність аналізувати свої вчинки та ставити перед собою суспільно значимі цілі.

Система превентивного виховання – керована діяльність, яка забезпечує теоретичну і практичну реалізацію заходів превентивного характеру, спрямованих на попередження розвитку різних форм асоціальної, аморальної поведінки.

ЗАСТУПНИКУ ДИРЕКТОРА

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ

про шкільну комісію з профілактики правопорушень серед учнів

Шкільна координаційна комісія з профілактики правопорушень серед учнів створена за рішенням педагогічної ради із числа педагогічних працівників, старшокласників, батьків і є складовою частиною системи шкільного самоврядування.

Мета і завдання комісії:

1. Гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу, створення максимально сприятливих умов для співпраці педагогів, учнів та їхніх батьків як головної умови запобігання і подолання відхилень у поведінці учнів.

2. Забезпечення координації діяльності усіх шкільних ланок, які забезпечують життєдіяльність учнівського колективу.

3. Розробка та здійснення проєктів, програм з питань попереджувально-профілактичної роботи щодо запобігання правопорушень та злочинності.

4. Облік учнів, які потребують посиленого психолого-педагогічного супроводу.

Організація роботи комісії:

Шкільна комісія з профілактики правопорушень серед учнівської молоді обирається у складі 7 осіб. Періодичність її засідань визначається загальним станом профілактичної роботи в школі, моральним кліматом у мікрорайоні школи та необхідністю проведення засідань, але не менше двох раз на семестр. Головою ради обирається, як правило, директор школи або його заступник з виховної роботи. Комісія співпрацює з правоохоронними і громадськими організаціями, службою у справах дітей.

Функції комісії:

Комісія є суто профілактичним органом, що і визначає її основне завдання. Вона виконує такі функції:

— діагностичну, яка реалізується через систему заходів, спрямованих на виявлення характеру і рівнів відхилень у поведінці учнів, з'ясування реального стану навчально-виховного процесу;

— координаційну, яка зумовлює ефективність взаємозв'язків комісії та суб'єктів зовнішнього впливу на характер поведінки учнів (школа, сім'я, ровесники, заклади культури, позашкільні заклади, засоби масової інформації, мікрорайон та ін.);

— творчу, яка дає право на вибір доцільних психолого-педагогічних впливів на школярів із урахуванням конкретних умов і особистостей;

— проєктивну, яка полягає у виробленні нових ефективних форм і методів реагування на очікувану і реальну ситуацію з відхиленнями у поведінці або з порушеннями морально-правових норм;

— оцінювально-узагальнюючу, яка забезпечує вибір адекватної системи роботи комісії на основі аналізу і оцінки наявного стану;

— просвітницьку, яка реалізується за рахунок створення певної системи поширення знань з права, психології, соціології, які сприятимуть ефективному вирішенню завдань профілактики правопорушень;

— прогностичну, яка полягає у прогнозуванні результатів впливу педагогічних заходів на учнів із відхиленнями у поведінці, на профілактику порушень морально-правових норм.

У діяльності комісії використовуються різноманітні форми колективної, групової, індивідуальної роботи, звернення за допомогою до батьків, правоохоронних органів, медичних закладів, соціологічних служб та інших суб'єктів діяльності з учнями.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

засідання «круглого столу» педагогічних працівників

ТЕМА

Правомірна поведінка як формотворчий чинник духовної свободи особистості.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Формування соціально-правових орієнтацій як необхідний компонент правомірної поведінки учнів.

2. Соціально-активна поведінка особистості – найвища форма правомірної поведінки.

3. Організація позаурочної, позакласної та позашкільної роботи як важлива умова формування правомірної поведінки дітей та учнівської молоді.

4. Правовиховний потенціал дитячо-юнацьких об'єднань, шкільних європейських клубів.

5. Програмно-проєктне забезпечення правовиховної роботи.

6. Методичний супровід превентивної діяльності щодо формування здорового способу життя, розвитку життєвих компетенцій школярів.

ПАМ'ЯТКА

щодо вивчення роботи педагогічних колективів з профілактики правопорушень та злочинності серед учнів

I. Управлінська та методична робота щодо попередження правопорушень та злочинності.

1. Планування і облік право виховної роботи.

2. Розгляд питання на засіданнях педагогічної ради школи, методичному об'єднанні класних керівників, нарадах при директорові.

3. Накази директора з право виховної роботи.

4. Батьківські збори на тему правового виховання.

5. Методичне забезпечення правовиховної роботи (рекомендації, поради, буклети, розробки уроків, виховних заходів).

6. Інформаційне забезпечення діяльності педагогів з питань правового виховання учнів (робота шкільної бібліотеки).

II. Робота класних керівників з попередження бездоглядності та правопорушень.

1. Наявність учнів, схильних до правопорушень.

2. Характеристика цих учнів.

3. Яка індивідуальна робота проводиться з цими учнями. Ведення педагогічних спостережень.

4. Наявність обліку індивідуальної роботи з учнями та їх батьками.

5. Знання класними керівниками причин, що привели до правопорушень.

6. Вплив сім'ї, товаришів на їх поведінку, безконтрольність з боку батьків, незайнятість в позаурочний час суспільно-корисними справами.

III. Робота школи, класних керівників, учнівських організацій щодо вивчення і дотримання учнями норм життя в колективі і поза ним.

1. Стан відвідування учнями школи.

2. Коли і де слухались ці питання. Які прийнято заходи, їх результативність.

3. Охоплення учнів громадськими дорученнями, як звітують вони про їх виконання.

4. Організація правових лекторіїв, студій, юридичного всеобучу.

5. Співпраця з батьками, залучення їх до превентивної та право виховної роботи.

ОРІЄНТОВАНИЙ ПЛАН роботи шкільної комісії з профілактики правопорушень серед учнів

№ з/п	Дата	Основні засади	Відповідальний
1.	Вересень	1. Засідання комісії: про обрання членів комісії; про затвердження плану роботи комісії; про затвердження схематичної обліку учнів, схильних до певних правопорушень; про облік (регулярно-оперативний) учнів із проблемною поведінкою; про обрання членів комісії; 2. Вивчення учнів, схильних до будь-яких правопорушень, а також учнів із проблемною поведінкою; 3. Соціально-психологічна робота з класними керівниками; 4. Превентивний семінар для педагогів-наставників, закріплення умов, які перебувають на зусиллях-оперативному обліку та на обліку у правових органах	Голова комісії, заступник директора з навчально-виховної роботи Класні керівники Класні керівники Заступник директора з навчально-виховної роботи
2.	Жовтень	1. Засідання комісії: про затвердження схематичної обліку класних керівників; про роботу класних керівників 5-9-х класів щодо формування правових орієнтацій дитячо-юнацьких об'єднань; про облік (регулярно-оперативний) учнів із проблемною поведінкою; про формування правових орієнтацій; 2. Народа з педагогів-наставників учнів, які перебувають на регулярно-оперативному обліку та обліку у правових органах	Голова комісії Практичний психолог Класні керівники Голова комісії, заступник директора з навчально-виховної роботи
3.	Листопад	1. Засідання ради: про організацію і проведення заходів щодо формування в учнів правового способу життя; про роботу педагогів-наставників учнів; 2. Загальношкільний виховний правовий тиждень	Голова комісії, заступник директора з навчально-виховної роботи Заступник директора з навчально-виховної роботи
4.	Грудень	1. Засідання комісії: про стан виховної роботи з учнями, які перебувають на обліку в 7-9-х класах; про основні результати роботи комісії на другий семестр навчального року; 2. Загальношкільний рейд із метою виявлення порушень дисципліни та виховних норм (організація загальношкільного правового виховання; правовий вихід; правовий огляд класних керівників); 3. Народа з класних керівників учнів у період зимових канікул (на ушкодження класних керівників, заступник директора, керівники школи та об'єднань учнів)	Голова комісії, класні керівники 7-9-х класів, Заступник директора з навчально-виховної роботи, заступник директора з навчально-виховної роботи Голова комісії
Примітка: На основі зазначеного в обов'язковому (з профілю) розширяється план роботи, який базується на індивідуальному обліку і обліку право порушників організації навчально-виховного процесу, створюючи на ньому основу для формування здорового способу життя, розвитку життєвих компетенцій школярів.			Голова ради, заступник директора з навчально-виховної роботи

До уваги класного керівника!**Перелік питань для вивчення дітей з девіантною поведінкою**

1. Загальні дані про учнів: вік, клас, місце проживання.
2. Фізичний розвиток і стан здоров'я.
3. Умови сімейного виховання – склад сім'ї, освіта батьків, місце роботи батьків, посада, матеріально житлово-побутові умови, характер взаємовідносин між батьками, батьками і дітьми.
4. Відношення до навчальної діяльності, до окремих навчальних предметів, успішність.
5. Ціннісне ставлення до праці.
6. Суспільна активність, чи має громадські доручення, яке ставлення до їх виконання.
7. Участь в гуртках і спортивних секціях.
8. Статус в класному колективі, характер взаємовідносин з учителями, товаришами, особливості відносин з оточуючими людьми.
9. Чи має друзів, на якій основі будується дружба.
10. Яка дисципліна в школі, вдома, які порушення допускає, які застосовувалися засоби впливу.
11. Чи має необхідні навички культури поведінки.
12. Особливості уваги, пам'яті, мови.
13. Найбільш типові психологічні стани: переважають процеси збудження, неврівноваженості.
14. Характер інтересів, нахилів, здібностей.
15. Які моральні якості, риси характеру намагається виховувати в собі.
16. Плани на майбутнє, яку професію думає вибрати після закінчення школи.
17. Як використовує вільний час, чим займається, з ким спілкується.
18. Характер читацьких інтересів.
19. Коло знайомств поза школою.
20. Найбільш яскраво виражені риси характеру.
21. З якого віку і класу учень характеризується як важковиховуваний.
22. Які позитивні якості є в нього зараз.
23. Які позитивні риси і якості відзначалися у нього раніше.
24. Які негативні риси і якості є в нього зараз.

Методика організації і проведення батьківських зборів

Одним з найважливіших факторів співробітництва батьків зі школою є класні батьківські збори. На класних батьківських зборах обговорюються завдання навчально-виховного процесу в класі, планується і обговорюється структура виховного процесу, визначаються стратегічні лінії співробітництва батьків і школи, підбиваються підсумки роботи за навчальний рік. Обговорення навчання не повинно стати головним аргументом в організації і проведенні зборів.

Батьківські збори можуть бути:

організаційними;
поточними або тематичними;
підсумковими;
загально-шкільними і класними.

Батьківські збори не менш складні в підготовці і проведенні, ніж уроки та інші види позакласної роботи. Тут зустрічаються дві сторони, що беруть участь у освітньому процесі, - педагог і батьки – для того, щоб вислухати один одного й обговорити проблеми дітей.

Власне тому в розділі функціональних обов'язків класних керівників проведення батьківських зборів окреслюється як одне із головних.

Ці обставини накладають велику відповідальність на класного керівника на всіх етапах підготовки, проведення і осмислення підсумків зборів.

ЕТАП 1. Організація батьківських зборів.

Вона починається з визначення порядку денного та запрошення всіх учасників.

З досвіду відомо, що після цього потрібно провести співбесіду класного керівника і учителів - предметників.

Мета цієї зустрічі – обговорення навчальних досягнень та індивідуальних особливостей поведінки учнів під час уроків. Отриману інформацію можна використати для аналізу і узагальнення основних тенденцій участі школярів в освітньому процесі, інакше коментарі класного керівника на цю тему

будуть мати характер приватних зауважень. Разом з тим відомо, що багатьох батьків цікавлять результати навчання власних дітей, тому було б доцільно підготувати листи рівня знань кожного учня окремо.

При підготовці зборів треба продумати організацію явки батьків. Практика свідчить, що ця частина роботи не менш важлива, ніж контроль записів у щоденниках учнів. Дуже важливо створити атмосферу очікування батьківських зборів: завчасно запросити батьків, підготувати відео візуальні матеріали, що висвітлюють позакласну роботу, підготувати листи-подяки тим батькам, чий діти брали активну участь у конкурсах, олімпіадах. Завершує організаційну частину етапу підготовки оформлення класного приміщення для проведення зборів.

ЕТАП 2. Підготовка сценарію і проведення зборів.

Сценарій і проведення зборів – результат творчості педагога. Батьківські збори включають в себе 5 обов'язкових компонентів:

1. Аналіз навчальних досягнень учнів класу.

У цій частині зборів класний керівник ознайомлює батьків із загальними навчальними результатами класу; з самого початку потрібно попередити батьків, що відповіді на індивідуальні питання вони отримують під час індивідуальної бесіди. Ознайомлюючи учасників батьківських зборів з думками педагогів-предметників, потрібно пам'ятати про підвищену тривожність батьків, і, доводячи до відома те чи інше судження, утриматися від суб'єктивних інтерпретацій.

2. Ознайомлення батьків із станом соціально-емоційного клімату у класі.

Класний керівник ділиться спостереженнями щодо поведінки учнів в значущих для них ситуаціях (під час уроків, на перервах, в їдальні, на екскурсіях, тощо). Темою розмови можуть бути взаємовідносини, мова, зовнішній вигляд учнів та інші питання. Очевидно, що батьки повинні розуміти місію школи як інституту соціалізації, де дитина отримує досвід взаємодії з іншими людьми, не менш важливий, ніж сума знань. Педагог мусить бути делікатним, уникати негативних оцінок на адресу конкретних учнів, тим більше батьків. Не варто перетворювати цю частину зборів у перелік «гріхів школярів».

3. Психолого-педагогічна просвіта.

Важливо пам'ятати, що завдання підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності батьків – одне із найважливіших завдань класного керівника. Було б непогано запропонувати батькам інформацію про новинки педагогічної літератури (залучивши бібліотекаря), про цікаві виставки, фільми, тощо. Запросити до виступу шкільного практичного психолога.

4. Обговорення організаційних питань

Звіт про проведену роботу та інформацію про справи, які плануються здійснити.

5. Індивідуальні бесіди з батьками.**ЕТАП 3. Осмислення підсумків зборів.**

Підведення підсумків зборів починаються ще під час їх проведення: необхідно зробити висновки, сформулювати необхідні рішення, дати інформацію про наступні збори. Важливо з'ясувати і ставлення батьків до проведення зборів, завчасно підготувавши необхідні анкети для оцінок і побажань батьків; все це повинно стати предметом роздумів. Предметом аналізу повинні будуть стати і персональний склад батьків, що залишилися для індивідуальної бесіди, запитання батьків під час зборів, явка батьків, причини відсутності деяких з них, участь у обговоренні на зборах.

Інформація про підсумки батьківських зборів повинна бути доведена до адміністрації школи і вчителів-предметників.

Орієнтовна тематика батьківських зборів.

Тематика зборів визначається класним керівником на базі вивчення мети і завдань роботи школи з батьками та виходячи із запитів батьків класу.

Психологічні та вікові особливості дітей.

Законодавство України про відповідальність батьків за виховання своїх дітей.

Формування у дітей навичок здорового способу життя.

Яким є Ваш стиль батьківського виховання ?

Чого найбільше потребує Ваша дитина.

Як навчити дитину слухати?

Чим відрізняється дисциплінування від покарання.

Чи доречний твіт у батьківському вихованні.

Виховання в контексті правилвідповідності.

Морально-правовий практикум

Рольова гра — невелика п'єса, що ставиться учнями. Як правило, в її основі лежить імпровізація, мета — інсценувати незвичні для учнів ситуації та події юридичного характеру. Рольові ігри сприяють кращому розумінню цих ситуацій, а також формуванню співучасті щодо тих, про кого йдеться у грі. Наприклад, у рольовій грі про грабіж учні, виконуючи роль жертви, набувають навичок ситуативно відчувати, що означає бути жертвою злочину, пра-вильно поводитись у подібній ситуації.

Робота в парах і групах. Надає учням більші можливості для участі у співпраці. Може бути доцільною, за потреби генерувати велику кількість ідей за невеликий проміжок часу або осмислити абстрактні поняття на основі власного досвіду. Перш ніж усім класом обговорювати право на життя, дайте кожній парі чи групі по п'ять хвилин для розв'язання проблеми: «Чи маємо ми право за якихось обставин позбавити людину життя?».

Мозковий штурм (брейнстормінг) Метод захоплення творчої активності та швидкого генерування великої кількості ідей. Можна застосовувати для розв'язання конкретних проблем або знаходження відповіді на запитання. Клас може розпочати вивчення права на громадянство з мозкового штурму після запитання: «Які підстави, на вашу думку, повинен мати уряд, щоб позбавити когось громадянства?».

Ситуації, в яких варто застосовувати даний метод:

- Знайти розв'язання проблеми. У разі конфлікту між учнями запропонуйте класові відшукати всі можливі способи його залагодження, які не передбачали б насильства.
- Подати нову тему. Хай учні назвуть все, що вони вже знають із цієї теми. Таким чином можна викликати інтерес і визначити рівень обізнаності.

- Виконати вправу на творчість. Запропонуйте учням продумати можливі варіанти закінчення незавершеної історії.

Метафоричне дослідження. Метод розроблений на основі «мозкового штурму». Суть у виконанні такої послідовності дій:

- первісна постановка проблеми;
- аналіз проблеми і повідомлення необхідної вступної інформації (здійснює кожен учасник освітнього процесу);
- пошук способів розв'язання вирішення проблеми (учасники освітнього процесу пропонують різні варіанти, при цьому коментують пропозиції);
- перерформування проблеми (кожен робить самостійно відповідно до свого розуміння);
- спільний вибір одного з перерформуваннях варіантів проблеми (первинний варіант тимчасово відкладається);
- висування образних аналогій (символічних і особистісних);
- «припасування» підходів до рішення або готових рішень до вимог, закладених у постановці проблеми (учасники освітнього процесу визначають розв'язання поставленої проблеми або ж варто обрати новий підхід, а може, й відкласти рішення на певний час).

Специфічною рисою методу є побудова пошукової діяльності як принципово спільної. Обговорення і відбір за характером — образно-емоційний, в обстановці тісної міжособистісної взаємодії.

Дискусія дає можливість виявити, яку позицію вчителі та учні займають щодо правознавчих проблем, зокрема прав людини. Це є важливим під час вивчення прав людини, оскільки, крім засвоєння інформації про факти, учні повинні усвідомити проблему в цілому. Обговорення надає можливість навчитися слухати співрозмовника, говорити по черзі, а також набути інших навичок роботи в колективі, без яких виробити в собі повагу до закону, до прав інших людей неможливо.

Щоб дискусія була відвертою, важливо створити в класі атмосферу довіри і взаємоповаги. Зокрема складанням «Правил дискусії», над якими повинні працювати всі учні. Це найкраще робити на початку навчального року, коли саме встановлюються норми поведінки.

Опитування. Усі вчителі щодня ставлять запитання, але які вони? Часто це запитання типу «Що я щойно сказав (сказала)?» — щоб проконтролювати клас. Нерідко мають місце так звані закриті запитання. Вони передбачають тільки одну правильну відповідь і використовуються для перевірки знань. Для обговорення правознавчих тем, проблем прав людини в різних видах діяльності доцільно використовувати відкриті

запитання, які заохочують учнів, навіть молодших, брати активну участь в обговоренні і вчитись аналізувати. Після певного тренування ви легко їх засвоїте. Головне — спитайте себе: «Чого я очікую від цього обговорення? Відповідей «так-ні» чи відвертої цікавої дискусії?».

Приклади відкритих запитань:

- **Гіпотетичні запитання:** «Що ви зробили б чи подумали, коли б...?».
- Таки запитання допомагають учням уявити ситуацію і стимулюють думку.
- **Роздуми:** «Як ми могли б допомогти розв'язати цю проблему?».
- **Заохочення підтримка питання смайликом:** «Цікаво, і що потім?».
- Таки запитання дають учням нагоду розкрити свої погляди і власний життєвий досвід.
- **З'ясування позицій:** «Що ти думаєш або відчуваєш з приводу...?».
- Це доводить учням, що їхня думка є важливою і цікавою для вас.
- **Розслідування:** «Чому ти так думаєш?».
- Якщо це запитання поставлено не агресивно, воно може допомогти учням виникнути в проблему і пояснити, проаналізувати свої погляди.
- **Уточнення підбиття підсумку:** «Чи маю я рацію, коли скажу, що, на твою думку...?».
- Підсумовуючи сказане учнем і перевіряючи, чи правильно ви його зрозуміли, ви допомагаєте іншим учням замислитися, чи згодні вони з тим, що було сказано.
- **Пошук згоди:** «Чи погоджується більшість із нас із тим, що...?».
- Таким запитанням можна розпочати дискусію або завершити її. Ставлячи запитання типу: «Чи ми вже вичерпали цю тему?», можна отримати загальну згоду перейти до наступної теми.

Треба уникати надто великої кількості питань, їх двозначності.

ПАМ'ЯТАЙТЕ! Якщо ви час від часу кивнете головою, усміхнетеся або хоча б сядете поруч із учнями за парту — все це позитивно вплине на якість відповіді.

Виконання проєктів. Самостійне дослідження учнями окремих тем протягом певного проміжку часу, яке завершується написанням підсумкової роботи.

Метод «Гудіння вулика» використовується для зміни темпу уроку чи години спілкування. Наприклад, після довгої промови вчителя варто надати можливість учням поговорити в парах або групах.

Скажіть учням, що протягом п'яти хвилин вони можуть реагувати на те, що було сказано чи продемонстровано, обмінюватися враженнями або обговорити те, що їм було незрозуміле. Після поживаєного обговорення групами або парами можна запропонувати їм обмінятися думками або запитаннями з усім класом.

Використання малюнків. Малювання в класі може бути використане для того, щоб навчити учнів спостерігати і співпрацювати, розвивати їхню уяву, виховати співчуття до людей, зображених на малюнках або для знайомства з іншими учнями класу. Малювання може бути корисним під час вивчення прав людини, оскільки учнівські роботи можуть бути виставлені в школі і таким чином поширювати висловлені в них ідеї серед інших учнів.

Малюнки і світліни. На однакових малюнках, і світлинах зображення ідентичне, проте воно сприймається кожним по-своєму. Саме це й може бути прекрасною ілюстрацією того, наскільки неоднаково ми сприймаємо світ.

Газети. Інколи нам трапляються суб'єктивні репортажі, в основі яких лежать стереотипи та упередження. Аналіз таких упереджень у газетах дає змогу навчити учнів побачити їх у повсякденному житті і вміти протистояти їм. Такий вид діяльності також вдосконалює комунікативні здібності учнів.

Інтерв'ювання. Навчаючи прав людини, ми можемо знайти букву закону в книжках, але конкретні приклади використання таких прав ми повинні шукати навколо себе. Якщо клас вивчає права дитини, то батьки й інші родичі учнів можуть стати важливим джерелом інформації про ті зміни, які сталися в житті дітей з плином часу. Це спосіб залучити широкі суспільні кола до роботи школи, пов'язати вивчення прав людини з реальним життям, а також удосконалити вміння спілкуватися з різними людьми.

Асоціативний зв'язок. Може бути використаний на першому етапі роботи над темою, щоб з'ясувати, наскільки учні з нею обізнані, і на останньому, щоб установити, що саме вони засвоїли.

Відтворення інформації. Можливість проникнути в суть інформації і зрозуміти її дає відтворення інформації в іншій формі. Наприклад, можна послухати оповідання, а тоді зобразити його в малюнках. Учні змушені будуть виділити в оповіданні головне і вирішити, як передати його на малюнку. Вони повинні аргументувати це таким чином: «Я збираюся передати це в такій формі тому, що...». Методика дозволяє розвивати уяву так само, як і вміння спостерігати, виділяти головне і робити висновки.

